

Ils carstgauns dad omaduas varts da l'artg son Martin

In nov cudesch d'in emigrant rumantsch

■ (anr/cp) Co vesi ora da l'auter maun da l'artg son Martin? Quai è in pitschen mat sa dumandà avant bel e bain sessant'onns a Trun. Uss ha el chatta ina resposta e scrit in cudesch.

«Prenda ils carstgauns sco els èn, auters na datti betg!» Questa maxima da Konrad Adenauer ha l'autur *Dumeni Capeder* elegì sco patratg fundamental per ses nov cudesch da raquints «Jenseits des Regenbogens». In dals messadis principals en il cudesch è ch'ins «duai respectar ils umans e tractar els sco tals».

In mund miraculus?

Ils raquints èn entretschads cun la biografia da Capeder ch'è creschì si a Trun e che viva uss a Lucerna.

L'emprim chapitel sa numna «Menschen, wie sie waren» e raquinta da carstgauns da pli baud «si en il Grischun». En il segund chapitel «Menschen, wie sie sind» dessegna l'autur las vitas dad umans contemporans en la Bassa.

Il titel dal cudesch «Jenseits des Regenbogens» ha da far cun las imaginaziuns che l'autur aveva sco uffant. Il pitschen mat pensava ch'i stoppia exister da tschel maun dal artg son Martin in mund miraculus ed ester.

La vita da pli baud...

En l'emprim chapitel inscuntra il lectur simpels muntagnards dals onns trenta e quaranta. Il muntagnard sto batter per l'existenza entamez las immensas forzas da la natira. Il pensar dal carstgaun mun-

Frontispizi dal cudesch «Jenseits des Regenbogens».

MAD

tagnard è segnà da la cuntrada, ma era d'ina profunda religiosadad.

Las descripziuns da la natira laschan sentir che l'autur charezza sia patria. E la descripziun dals umans demussa che l'autur ha in maletg positiv da la carstgaunadad.

... e quella en la Bassa

Da l'autra vart da l'artg son Martin – pia en la Bassa – observa il giuven muntagnard ses conturn l'emprim cun ina tscherta sceptica, che sa maschaida mintgatant cun fascinaziun. Cun umor taxescha il Grischun ses conturn e tira mintgamai sias conclusiuns ch'èn savens cingidas cun ina bella presa ironia. En quest segund chapitel descriva Capeder era la solidaritad dal carstgaun en la vita quotidiana.

Poesias sursilvanas

Il terz chapitel «Ansichten und Einsichten» descriva las enconuschientschas che sa madireschan entaifer ina vita plain svari e variaziun. A la fin ha l'autur aschuntà ina tscherna da posesias sursilvanas.

Cun «Jenseits des Regenbogens» ha Capeder concepi in maletg da nossa societad dals ultims 60 onns. Forsa èsi in maletg plitost personal d'in singul emigrant, ma in maletg che po tuttina esser exemplaric per in'entira rotscha Rumantschs e Grischuns ch'èn sa rendids da l'auter maun da l'artg son Martin.

Dumeni Capeder: «Jenseits des Regenbogens». Chasa editura Desertina. 304 paginas. 21 francs. Cuiura 2005. ISBN 3-85637-316-0

Autor ed iniziant

Dumeni Capeder è naschì l'emprim da matg 1934 ed è creschì si a Trun. 16 onns ha el lavurà tar la direcziun generala da la PTT a Berna. Pli tard ha el surpiglià la direcziun da l'agid da fugitivs tar la Caritas svizra a Lucerna. Lura, fin tar sia pensiun, è Capeder stà administratur dal asil da vegls Steinhof, il qual el ha gidà a modernisar e renovar.

Sco «Heimwehbündner» è el adina s'engaschà per la chausa rumantscha. El ha inizià l'Uniun dals Rumantschs da la Bassa (URB), ed el è stà in dals promoturs principals dals gronds concerts communabels dals chors virils da la Bassa.

Sco autor ha el publicità plirs cudeschs rumantschs e tudestgs. Sper il nov cudesch «Jenseits des Regenbogens» duai, tenor comunicaziun da pressa, cumparair anc quest onn tar la chasa editura K. Fischer ad Aachen il roman istoric «Das Orakel des Amun-Re». En sias ovras s'occupa Capeder savens d'umans a l'ur da la societad, saja quai da vegls, d'impedids u da malsaus.